

Бүгү чурттарның пролетарийлери, каттыжыңар!

ШЫН

СЭКП Тыва обкомунуң, Тыва АССР-ниң Дээди Совединиң болгаш Министрлер Чөвүлелиниң органы

№ 138 (10735)

1978 чылдың июнь 13, вторник

1925 чылда үлдүскөттүктөгүс

Өргө 2 өп.

НА А Д Ы М Г А У Т К У Ш Т У Р

СОРУЛГАЛАРДА МАГАДЫЛАЛ

Калдыг-даа ажалдыг эки түдөөдүг болуру ооң чогуур уезинде мык белеткемдеп улуг хамаарыш дээрим кым-га-даа бидилдиг.

«Бардык» совхозтуң Бажыт-Хал салбыр мал ажы-лааның продуктуларын бүдүрер талазы-биле районда база бир кол чери ээлеп келген. Салбыр чыда 500 тонна сүттү, 100 ажык тонна эзгити, 24 тонна дүктү бүдүрүп турар. Райондуң сүт бүдүрер планының 40 хуузу бажыт-халыклар берип турар.

Салбырдың малчылары 1978-1979 чылдың кышталышында багай белеткенден көргүзүлдү дыйа куду болган. Чайгы уеде кышталарын септеп белеткөөдөн оларны кызын удуз кылды, ситенин база ол уеде өсөөртү ужура таварышкан. Ынчангаш салбыр эртен чылдың бирги кварталында төрүүр 100 хойга онааштыр чүтпө 61 хураганни алган. Кварталда бир иектен 238 кг сүт сав турган, оңу күсүтсөп. Эки-де дөн малчы 100 хойга онааштыр 84 хураганни мамалан алган турган. Бо четпестерниң кол-ла чылда-гааны болза малдың чайгы

сомартыгына шын органи-застаанында болган ийенин-ли мал-биле кыды хой хуу малдыг чайлаанында, хойнуң, чаш мал тогуунуң наалалары чогуур өйдө септеп алаба-вында болур. Оң-биле черге-лештер салбырның удурту-тузу, ичча мал ажылының тускай эртемнигери малчы-лар ортузунга социалисттик чарыкты дээштик организа-стайн, зоотехниктерге өө-редигени чорутпайн турга-нында саздынган соругла-рын—панын даалгаларын болгаш хүсээлгелерин күс-сөдирине удушту мобилиза-стап, пегелдени күптедирбөө-ниден малчыларның даан-га ажылыга харыс салганы кошкан турган.

Бо четпестерни өөренип көргөп, салбырның бүгү мал-чыларын хураалың бо чылдың кышталышында белеткелдерин июнь 1-де доозар деп шийтирээш, септеге аянозуу тургускап. Оң аяно май 20-ге чедир би-розинге-де 490—500 хой ик-рер дөрт кажааны септеп, 400-600 хой кирер дөрт чаа ка-жааны кылган. Оң түнелели-де төрүүр кожанарның хой-ларын 400, арттер болгаш тү-рүс кожанарның хойларын

700 баш чедир улгаттырар, хойнуң уксаанын, ар-кызын, наан-харынын аяны-биле үзүп тургузар аргалыг болган.

1978 чылдың бирги кварта-лында салбыр 100 хойга онааштыр 84 хураганны, тө-рөң 135 иектен ичча бызаа-ны менди камгалап алган. 86 тонна сүттү бүдүрүп турган, 102 тоннаны бүдүргөн. Сов-хозтуң мурнакчы хойжуу Б. Сарыг-оол төрүүр 100 хой-га онааштыр 103 хураганни камгалап алган.

Бо чылдың апрельде салбыр малчыларын хураалыга эртен чылдың түнелдерин чугаалажып көргөш, 1978-1979 чылда мал кышталышының организа-стайн, бөдөс лек-сиге чорударын шийтир-ээш. Амгы уеде хойнуң бир кажааны улгаттырып, хура-ганны дөрт кажааны тудуу доозган. Июнь айың бирги чартында алды кажааның аяныгө серилерин кызын, хойнуң—бир, хураганның ик чаа кажаанын тудуу, аяны-галга кирер. Хойнуң кыр-гыдазын, чуудазын чайла-га эрттерер, Кыргыда пуны-туулууда 25 аргатарын де-рлп тургускап, оларга херек-леттерер аргык пектерини бүрүчү-биле четкелээш. Пуны-

туда хой туур оңгачаы, дүк-скадың, таңымыл турттар бажыкты туткан.

Малга элек чөмпи белет-кээр соруда-биле сүтаттыр-сиген шолдеринде 10 экини составтып сүтатты 3 өвөнү туругуна, олар багай эвес ажылдап турар.

Салбырдың малчылары малдың чайгы сомартыгына эки чорудуң, кедир кышталышында хынамчалыг белет-кенип, чокушуп олар Наа-дымга төшөткө күп-ажылыг белеткериң ужуражыр дөш тургуп турарлар. Салдыгы соругларын чедип алыр дөш кызынчалыг ажылдары—СЭКП Топ Комитетиниң, ССРЭ-ниң Министрлер Чөвү-лелиниң «1978 чылда дүктү ажаалдашп, көдөз ажы-лаң продуктуларын болгаш мал чөмперин белеткээр болгаш база 1978—1979 чыл-дарың уезинде мал кышталы-лашының чедикшиңиң эрттерер хандыр талазы-биле немелде хемчеглер ду-гайында» доктааны ажыл-хе-рек кырынга боттандырары-ның магадаалы болур.

М. ЧУЛДУМ

Барыш-Хемчик район.

ПЛАНЫН АЖЫРГАН

Оңу беш чылдың үшкү чылының эрткен беш айларында «Тыва сүт туду» трестин автобаазаның чолаачылары эки ажылдааныр. Тудугларга тудуг материалларын чогуур уезинде сөөртүп чедирип, шалыпчы ажылдап келгеннен беш айларның планында ажыр 35 муң тонна чүктү сөөрткөн.

Бригадалар аразында социалисттик чарыкка коммунист В. П. Поливаевтин удурткан бригадасы бирги черде чоруп оран, Мурнакчы чолаачылар В. Р. Миронов, Н. И. Вилсов, Н. И. Касанчин хуузунда оңу беш чылдың үшкү чылының планын оонаалдаларың күсөдир чоокшулай бергенер. В. Г. Котельниковтин удурткан бригадасы беш айлар даалгазын 110 хуу күсөткөш, ийги чери эдээш.

Автобаазаның коллективи күш-ажылы темпини биче-даа кошкатпайн турган, оңу беш чылдың шалыпчы чылын чедикшиңиңиң доозар сорулганы салган ажылдап турар.

Сибирь черде

УСТЬ-ИЛИМНИЦ ЭНЕРГИЯЗЫ

Усть-Илим ГЭС-те он адыг «аргеттин» эртен-форнаторунун энегезин эгелээш. 240 муң киловатт күчүдүг ол чала электири ма-пыланы бо чылдың төштү-үндө ажыгалга кирерин көрдүгөн. ГЭС-тиң туду-жылары болгаш ажыла-чылары — «Ленинградтын металл заводу» биле дер-гелер хандырычымы — «Электросила» аралы-да «ажылыг өстөфет» баулар организа-стайн ком-плексттик чарык мамла уу-ду дуаалыг болур.

Ам гидростанцияда агре-гаторның шенделениниң уу-гу программасы доосту-турар. Ажылачылар тур-башалар дамчы эртен сүтүң кубометр бүрүзү болдулары-биле хой бер-кең болган турарын че-дип алыр дөш ажылдап турарлар.

1974 чылдың декабрьда ажыгалга кирген ГЭС электири энергияны бүдү-рерин улам-ла улгаттырып турар; ам 40 миллиард ки-ловатт шак четкен. Усть-Илимниң энергетиктери беш чылдың төштүндө Сибирьниң ууз ажыла-гының баштайгы чүс миллиард-шак чик өрө-төт энергияны бөриң хү-дээткерлер.

М. СОВЕНКО

СЭТА-ның көрр.

Усть-Илимск.

ГЕОЛОГАРНЫҢ ЧАЙГЫ МАРШРУТТАРЫ

Пркутск областың геоло-гар чайгы хову сөөлүп ажылган.

Кол соругла—ажылдап турар да-руда бүдүрүлгө-лөрүнүн чиг-тө баалаын кабартыры болгаш тудуу азы төшөленин олар бүдү-рүлгөлерге оңу белеткээр геолог В. Кузнецов чуга-лаары. Усть-Илимниң девес-көр-бүдүрүш комбин-а-сында болгаш БМ зона-сында хөмүр-лаштын кур-лаары ылавыларын чүг-тү айткыры болуу турар. Пркутск областың рай-оннарына ажалдыг туду-материалдарын дилерин уламчылар, БМ трас-са-зында туттууу турар ста-цияларын болгаш сору-ларын хандырар, көдө ажыл-гай чедирин сугтарары-га ажылаар, сүтү тып шийтирер.

Прбайкальния тайга-таскыларынча чаа хевир-нин дерг-херекселдери-биле ченелсеген чүс эки геология отрядлары болгаш партиялары үнү-кен. Олар хөмүр-лаш, де-мир, слюда, туду мате-риалдар болгаш өкө-лаа казымал байланырын дө-лөп тывар соруглаалып.

А. ГАЙДА

СЭТА-ның көрр.

ХОВУДА КОМПЛЕКС

Кал-Хем шылаанында, «Совет Тыва» совхозтуң сүтаттыг черлеринин чо-гууда үстүрү арга-биле хой сөөртүп комплексттик тудуу чоруп турар. Аяа 36 муң хойну тургузар. Комплекстин девескөрүн-де културтуг одаларын шөлүң улгаттырып, асте-ринер адабын организа-стан турар.

Шат-шаандан бээр мал ажылыг Тыва ук адырчы ханы сеппалаастарынча болгаш концентратла-рыны кирген. Оң бир өн-жө, ийи чыл иштинде ажылдап турар, мыйгетиг болза малды үстүрү арга-зы-биле сөөрти азыраары-ның районнар аразының «Сукпакта» каттыкшыкы-ны болур. Ында беш муң хире шарыктың амыр-ны 800-900 грам немелде де-ляни берип турар. Оң тү-нелдинде чыда 740 тонна бирги сорттуң эди дужаа-тынан болгаш барык ийи миллион рубльдин арыг орулгазы алдыган.

Р. КОЗЬМИН

СЭТА-ның көрр.

Кызыл.

УДАВАС ФЕСТИВАЛЬ

СЭКП Тыва обкомунуң бюрозунуң доктаалына дүүштүр республика аймактарының «Найырал» деп фестивалы бо чылдың июнь 22—25 хүнеринде Кы-зылга эрттерер. Ол байыраалды ВЛКСМ-ниң 60 чыл-ында болгаш Аймактарының болгаш студенттериниң XI Бүгү-делегей фестивалына турсакалаар. Ону организа-стайн, бөдөс лексиге эрттерер хандырлары-биле организа-стайн комитетти тургускап. Найыраалды байыраалды болгаш аяа белеткелди дугайып чуга-лаан бээр-биле ВЛКСМ Тыва обкомунуң секретары Анатолий Сергеевич Серя-биле «Шының» корреспондентин бееда кылган.

«Найыраалды» фестива-лы биетид республиканың аймакты ажал өскөнериниң амдыралына улуг чугуза болушкун-дур. Аяа белеткел кычкар чоруп турарың, ол дугайып чугаалап көрүчөм, Анатолий Сергеевич.

Кандыг-даа чугула хем-чеглерни чедикшиңиң эрти-рери — хамгытың мурунда аяа эки белеткелден хамаар-лыр болгай. Белеткелге хол-башан аяада организмет-торудуң турар. Комитеттиң составында — республиканың пды-бүрү албан-органна-зын чедириниң, министрстволары-ның чамдык удуртучула-ры, култура аяадачылары, спорт болгаш комсомол ор-ганна-зыларынч талалекча-лери кирши турар. Маңа бир чугула айткыны — фести-валдык киреңчилери чурт-тар аалчылар бажыктың болгаш ийит чурталга чери-ля дугайың база оларны чег-терер столоваларың айт-кыны фестивал эрттерери-ниң организметти шийтир-тээр. Кол-ла чүве—оңу эрти-рериңч талазы-биле програм-маны шалып ажылдап кыл-ган.

Көдөн аалчыларга көрү-ш-түг болуу дээш организмет-тин даалганы-биле републи-ка-ның чуртчулары найыс-ла-ла — Кызылдың кудумчула-ры, стадиону, Николай Гас-телло аттыг паркти каастап, шимеи белеткел турар. Көр-гүрер көптертериниң болгаш кино неделааның програм-маны режиссерлар ылаылаш-тылган. Аяа-чарың ол ба-йыраалды холбашан чала-га билеттерин, оң дугайың дыдыктың көрүшүг чарла-дары белеткел турар. Чам-дык бергелер тура-да, пар-

Гастелло аттыг паркти даал-га-га аяаңга ажалдар. Оң-ла хүн фестивалдык киреңчилери В. И. Ленинниң турсаала-ны чедиктер салыр. «Найырал» кино театрында «Советтер чуртунуң чамы намыз» деп кино неделааның аяа-чары-ныга киреңчи.

Кежээ 6 шакта Совет Тыва-ның 5 чылы аттыг стадионга фестивалдык байыраалды-биле ажалдар болгаш театр-ла-тык оюн, профессионал база бот-тымынгар артистер-ниң күжү-биле улуг көшөр болур.

Июнь 24-те фестивалдык бүгү киреңчилери Аймак-тарын болгаш студенттер-ниң XI Бүгү-делегей фести-валына турсаалакшун аяа-чары-ныга десайты киреңчи. Байыраалдың хүндүгү аал-чылары болган автономну-тур республикалардан, автономну-тур округтардан келген аалчылар-биле ужуражыр. Оң соонда олар Совет музыка фести-валының байырагы аяа-чары-нында баар. Кежээ Ленин, Октябрь кудумчуларында Кы-зыл партияларынч болгаш Ада-чурттуң Улуг дайымыга өлгөн дайычыларынч турса-аламың чалыга оларны ал-дарымың, фестиваль кирең-чилериниң манифестация-чыскаалы болур.

Найырал байыраалдык сөөлү хүнү Совет Тываның 5 чылы аттыг стадионга ЦТО комплексиниң хой хевирле-риниң маргылдаалары-биле эгээл, шийтиркен оюн-ары-мы база чорудар.

Оң-ла хүн дүштө В. И. Ле-нинниң турсаалааның чары-гы митинг болур. Улуг баштыгы Владимир Ильичке дангыракты болгаш СЭКП Топ Комитетинге, оң Чиди-не секретары, ССРЭ-ниң Дээди Советинде Президиумунуң Даргазы эл И. И. Брозинко байырагы чагааны хүдөөш алыр. Оң соонда спортчу ба-йыраал: национал хүреш бол-гаш гимнастика көргүзүлери болур.

Кежээ хоорай чогушта найыраалды ода-биле фестивал доостур. Биетид республика-ның найысчылалыга болур бо фестивалды паркти, совет, ажал-агы организа-стайн бол-гыш хөй-инитиниң дузазы-биле найыраалдык булузг байы-ралы кылдыр эрттерериңе бижык бүдүрүлдүг болур.

МУРНАКЧЫ БУДУРУЛГЕДЕ

Тыва АССР-ниң Коммуна-лизация намыскаалың мур-накчы бүдүрүлгелеринин би-розон—Кызылдың сайгарыга баазаның ажыл-ишчилери ханы соңуургал-биле таны-каш, бүрүчү-биле деткээрер. Ында дөрбө комбинатының коллективниң планын оонаал-дары ай сапында ажыр күс-сөдир турар. Ээчегерден А. Плузниковтуң бригаданың планын 112 хуу күсөткөн болгаш 685 тонна тарааны дээрбелеп, чарыкка бирги чери алган. С. Орус-оолдуң, М. Гордеевтиң ээчегери база эки ажылдаан, ол бри-гадалар кайымы-даа планын 110 хуу күсөткелээш.

Июнь-июль эртен беш айларда 12,266 тонна дагга-ны дээрбелеп бүдүргөн, азы, шандан ажыр 664 тонна кыл-дыган. Дээрбө комбинаты-ның ажыкчыларының ара-зында социалисттик чарыкты оонаалдалары күсөдиринең ийгиңи берип турар.

А. Плузниковтуң ээчегер-ден В. Казанцев, А. Герасимов, Е. Вершинина болгаш оң-лаа өскөдөр ажылыга кымыалан көргүзүп, эки ажылдап турар.

А. ЗАЙЦЕВИЧ

Евэз болгаш фотоу.

Даштыкыда

Тудугжуларның байырлалы

БУДАПЕНТ. Венгрияның ажалчы чыларын Тудугжу-лук байыраал эрттерер. Тудугжулар бодунуң байыр-лалына бүдүрүлгөчү күш-ажылыг чедикшиңиң-биле ужурашкан. Бо беш чылдың үшкү чылының даалгаларын чедикшиңиң күсөдир дөш социалисттик чарыкты кал-

бартышпаан, олар бирги квар-талдык планын ажырып, ам-даа графикти мурунда ажылдап турар. Тудугчу хү-нүнүң бүдүрүлгөчү дүк хөй тудугжуларын чакытып ша-налдары-биле шаңнап.

Бо беш чыл венг тудугчу-ларын мурунуга уузу сору-лганы салган. Беш чыл дүрү-зүндө чуртка 100 хире үстү-рүтү бүдүрүлгелерин, 440 муң квадратларың ажалдагы кирер. Ону тудугчулар че-дикшиңиң шийтирелеш ийи-ниниң бүдүрүлгөчү хөй үстүрү бүдүрүлгелериниң нарталыгы улус ажыл-агым-ның 10 чаа бүдүрүлгелери не-мекер.

Кур чери шийгээдиң алып

ХАВОН. Вокзал чогуунда шөлгө элөөн каш чүс солдар, кыстар чыгып келген. Олар-ның ооргаларында рюкзак-тар, хожжум, каткы-хөг, мыр дыдыктың турган. «Төрөң чуртка чаа чери бээр-биле кур черге чоруп тур бис», «Төрөң чуртка кур черин баштайгы ризин берээ!» деп кыйгыртылар олар туду-чоран.

Социалист Ыстанамды сонгу, муруу чүктеринде

уузу, биче зоораларының оолдар, кыстары кур болгаш дурунаны черлерин шийгээ-диң алыр, дагы чегерге экономотик чаа районнары тургузар дөш айтталып тура-ры ол.

Уузу, биче зоораларының оолдар, кыстары кур болгаш дурунаны черлерин шийгээ-диң алыр, дагы чегерге экономотик чаа районнары тургузар дөш айтталып тура-ры ол.

АГРЕССОРНУҢ ДЕРЗИ ҮҮЛГЕДИ

БЕИРУТ. (СЭТА) Сарафан-а районунга израиль дайыма-рактарынч дерзин үүлгединиң дугайың созунар дыңдап турар. Солунарның демделгө-ниниң сугаар алырга, уузула-нышкынынч палестин ийи-төөшкыниниң отрядтары агрес-сорга шыңгын согушкунуң берген: израильдер 10 экини-ани өлүрткөн болгаш балыт-латырган, оларның хандан келген хөмөдериң уузулган, хөй са-ныг боо-чөлөскөтү хунаң ал-ган. Балыткан ийи израиль-солдатты тудуп алган. Изра-ильдин 500 ажык солдаттары самолеттарга, вертолёттарга, ракета каторлеринге болгаш ракета дажылгачымынча үдөш алгаш ханданың «Ал-Визан» солун дыңдаткан.

Ливаның девескөрүндө Израиль дайыма-рактар делегей дүрүмдерин хажыдып, кожаында турар күрүлелер-биле харымдаларынч норма-тижерин хажыдып, угаан-сарыла чөк аяратынын үүлгө-дип бодуру көргүскөн.

(СЭТА).

Ы Н А Ж Ш Ы Л Сонет чечээ

Соңуурактарга

Соок эрттирбес шил

СУРГУУДАРГА ТААРЫМЧАЛЫГ КЫЛДЫР

Кызылдын көздө ажил-агый техникуму — найысылалдын өрөндөгү чөйрөсүнүн. Ону дооскан туснай эртемчилер республиканын аны-буру булуң-нарында ажилдап, чоңга бараан бооп турарлар.

Көздө ажил-агый техникумууну өбжөктөткөн Ленин кудумчузунда. Иизг, соок суугул, өрөмөринге, тыштаныйыга таарымчалыг өбжөктөткөн сургуулардын эргинде. Ында 300 хире ооолар, уруулар чурттап турар. Каыт, арзэл бүрүзү туснай даргалыг. 28 кизи составтыг өбжөктөткөс чөүлөли секторлар айы-биле ажалды чоорууду тураа.

Каыт, арзэл бүрүзү арзында социалистиг чарыш салып алган. Оң түнүслүн ай-аында үндүрүп, тилекчилерин илөөдөп, шэңпапчантап турар.

Сургуулардын хостуг шагын чөп ажилгадыр-биле өбжөктөткөн кижиздикчилери аны-буру хемчеглерин ында эрттирп, ол талазы-биле туснай планныг ажилдап турарлар. Литература, уран чүүл, медицина болгаш аске-дээ тема-ларга сургуулар лекциялары, беседалары аычпап, республиканын көздө ажил-агый туснай, эртемчилери биле, чогаалчылар, артистер болгаш шеригин, туагууң сургалыг кижилери-биле ужуражылгалары доктама чөрууду турарлар.

Неделаның вторник саында «Билиг» нимитиленин лекторлары өбжөктөткөс сургуулардын сануурагы-биле лекция, беседалары доктамап чөрууду келген.

Чөлсекитг Күштерге турсааткан ужуражылга неказо селун эртин. Аңаа Совет Эвилелинин Маадырлары, хамааты болгаш Ада-чурт дайыннын хосчуннары база анык да-бөңчүлөр келген.

Сөөлгү чылдарда көздө ажил-агый техникумунда бот-тыынгыр уран чүүл чөсүкүзү-биле сайзырап, өөредилге чөрлериниң арзынга фестивалдарга шаңналдыг чөрлерин элөп чөлөгө-нин билер болгай бис. Ленинчи комсомолуң 60 чырынга турсааткан бот-тыынгыр уран чүүл көрүл-дөзине көздө ажил-агый техникуму нити ырга-ийги, танчыга-ийги, ыры ансамблдеринге база ийги чөри элзээн.

Кижиздикчи башчылар Нина Евгеньевна Зырянова, Номул Иригонова Сопа болгаш Людмила Мартошка Писенко сургуулар ортузунга кижиздикчеге ажилчыне кичозогейни салып турарлар.

Тилекчи өрзөлдөрин болгаш каыттары шаңнаарына техникумунуң дирекциялы материалдыг аузаны доктамап чөриден келген. Эртис беш айларын ай саында тилекчи болган өрзөлдөрин, каыттарың сургууларды массалык биле шилерин, кинолары ха-лас көргөнер.

Сургуулардын иштинден (өбжөктөткөс чурттап турар) багай өөредилгелиг кизи чөп. Бо болза ында ажилдап турар кижиздикчилерин, өбжөктөткөс чөүлелиниң деминг ажилының түңгөли. Найысылалдын ортумак болгаш дээд өөрдилге чөрлериниң арзында көздө ажил-агый техникумуунуң өбжөктөткөс арзышөвөр, чурум-сагылга талазы-биле бирги чөрин ап, эри ажилдыг өбжөктөткөс дирип турары-дээ чөп.

Б. КЕНЕШ.

Хөрөң-чүрөөм мича дыка ийлевиши. Көкүр дээрин хуву шыкпак сергек чөруу. Дитип чадап, хонук санап орган чоору. Дидимнеди чагаа бизөөш чорудунтум... Харым манаар — хаалыг-ла үүдө-дир: Нанчап билер: эпчөк сөстүг харым келзе — Ай, хун катый хары утда туттурган дөг Алс ботка карангы дүң дүшпөс деп бе? Оо, сарым, сөткөл-хонгам уан дээрин Оваарып көр: эрт-чымчак харымда бер. Чады ботту алектен-не көзөтөй көр. Алды хонук поттачынын бакым доуду. Аладырап, аяктадып, манап чордум. Сарым кыстан мрлап бизөөн чагаа алдым.

Сарым кыстан мрлап бизөөн чагаа алдым. Чада туттап номчун ор мен, чүрөөм соп тур. Салтырмага чамбы-биле номчусаамаг. Чагаажымны мези-биле номчусаамаг. Алды-дөөс күп тутуп алган кижя кышаш. Чүтө саазың — эртиней ийи холдааш. Шуурганга харымкап дөг кыска тымый. Амрантың сөстөрине халдыктымды: «Ынакшааның ылап болза — мыдыг-ла мйнааш. Ынчтыг-дыр, болуң биле — дрон дончу сөстөр Салым-чолум дүтүтүрүм мээ тутсувутту. Нанчап шүтү сагыш шыкпак болган чөөр дээш. Катан-катан номчутулаш, бүтүрүмди. Сагыжымның саймаарааны часты берди.

Сагыжымның саймаарааны часты берди. Чагын айы база катан эргип келди. Шырым булут далашканыг дөвөштүт. Чырыг күндүс сымдыстар-дээ ыланнашты. Чалгы оожум эриктериң аргелетти. Сварыг бөшк оней ырын сагыдырдым. Шалың суу-дээ көңүлү шыкпак амылашты. Шаң бо бүтү — мөөзө суган бөлек дөг-дир.

(Тончүтү, Эгеан № 137 «Шында»).

Хөтүгү, сергек апарганым өскөргөн боор. Хөкүр авам менден бөшп өөрүштүгүт Ыраар чыгам чык адык ажилдан тур. «Сагыжымга таарым уруг тилги бөр — Чажырба» ден ачам бөгүн сөглөр болду. Ылчын аэс, тоугут сөстөр боладымды.

Ылчын аэс, тоугут сөстөр боладымды. Ынаам кысра ишти-хонгум сөгөл бердим. «Далашкыч чөөр, хынамчалыг болууңу деп, Дагып-дагып, уаур-деаур сургаштымыс. Амдырап, салым кадып чурттай бээр — Ана-ла бир өнчүгүт аэс дээрин. Хөйну көрүп, кажараксай бөбөң-дээ бол. Хөрөшпишаан, дагырактар солустууус. Каян херек нарымыңе шалтай бөрге. Харымсалга чайгаа сөшө чүдүрүп көр — Эр бош төрөн арзын ашпалар чөруаи. Чиге көргөн сорулгаме барыма. Чигеңилер, далларалдар туруп келзе — Штыг кизи бөлөв кайкып торлур деп мез.

Эштыг кизи бөлөв кайкып торлур деп мез. Эшр төрүүр чалымче-дээ уауу болгай. Оол, кыстың дөргү-төсө, ази-өөсү — Он-он туржук, оол-дээ хөй болбас деп бе. Аргамтын астып алган чөруаш чөруул. Аштар тутуп ажилгааны дээр мйнааш. Амдырал тудар дөңдө чымчакш чөөр. Аймың азым үңү келди — кууда дүшүст! Чарыштырар аштар шагга сооттуула Чараш кыстың чажым чарып, көпөшпшти — Эш-өөр чыгып, кууда ырын мрлааш-дыр. Ылчын аэс ийи ач аэт белгалакылды Ылан чыдыг билгырмын наан, дөвиритиш тур. Ээңгивас кыгырадыр чөлиш ораал.

Ээңгивас кыгырадыр чөлиш ораал. Ээңгивей, эки аэди мун че, сарым. Кууда баштаан хөтүгү ирей кадык чыгып, Курай мрлап, мөөп чөнуу эргай каныт.

Чыраа, салк хөтөгөштен кыстар, оолдар Чышкы чөлип, биста үдөп сымыртап боор. Баштагылы магадылап бымылган ад. Маднаан аштар азындал бөкөшөи чор. Алыктар асыкмаанын мйай боога. Ада-не — нудашкылар «Волгалыг». — «Ырлажымар, ажи-төл» деп, өөрзөп чорлар. Чөну — чорган, хөйу — хөйөң уаус-тур бис. Чөгум-ла анаа чоргаарламайып калчар, ажи. Ынакшааның дембилдейи мрлап чөрууд.

Ынакшааның дембилдейи мрлап чөрууд. Ыраа, чөнта эш-өөр биске үнүп катсып. Өбөлөрдөп дамчып келген йөрөөдөрин Өүрүуске чөчөтөр дөг тарай сунааш. Аныкшааны чөлиш-штың хөорзөн хымыс — Алк-сава, кудалалар колуң турууа. Алгалары сымт-хөмөй чөүлөң дөг. Алыг чаш чуртагаланык кыс болуу. Он дөрт сымдан кутуап багкан дамыраар Оожук кагып, хөп чылар Улуг-Хем дөг. Сорук, күптүң хөм болуу чоргар аксып. Оожургал чөк мйакшааның дутайыда. Он дөрт төрө дамды шыкпак мөөд мрм — Сөвет чөчө моол-биле дооулауу.

Кудай аяк — халдылап хир бөши чөк бол. Кударалым база катан хайымнадым. Хуудалың назыртыга адымыттым. Кулбусуу доваларым ужукулар. Бо-ла бүтү мйакшаалдыг төвө-дир ийи. Борбак чүрөөм сөзиң сөңдө дрипашты-дээ. Хөрзөлзөн ынакшы сөң, вандап көрөм. Хөрөң-чүрөөм мича дыка ийлевиши... Сарым кыстан мрлап бизөөн чагаа алдым. Сагыжымның саймаарааны часты берди. Ылчын аэс, тоугут сөстөр боладымды. Эштыг кизи бөлөв кайкып торлур деп мез. Ээңгивас кыгырадыр чөлиш ораал. Ынакшааның дембилдейи мрлап чөрууд.

В. СЕРЕН-ООЛ.

Ийи каыт шилди өттүр бө-ани эртер чыгып халата бо-лаарга беш катан хөй, кыды-кы Соңуу чүкте сонга-лары уш каыт кылдыр шил-деп турар, ол ийи каыт турга-нылдан дээр-дээ болза, үнө-ан уауг. Күрүениң шла ни-еттүдүндө чыгып үндүрбөс тускай шилди чогааткан. Ооң-биле сонга шилдээрге, чыгы-ның чидирин барык-ла чөдө хуу аэвожор болган. Он ба-ла бир аны чүрөөң — ук шилди деридип, хыраалаама.

В. ВИКТОРОВ.

Кырганы үнелиг

Уесурий тайгаанда өлүп турар оргаадылар делегейе эң-не үнелиг болгаш уауг өр-тектиг деп санадып турар. Дөңдө болгаш наам талаам-ды уауг болган тууду-ла, ук даамдарың үнөш ула-дыр. 1905 чылда Приморьеге тымалган даамдык деняна 600 грамм, хара — 200 чыл, оңу 5 муң долларга саткан.

Ю. ДЫМОВ.

Делгелгеге киржиңер!

«БИСТИҢ АДЫВЫС — КОМСОМОЛ»

ВЛКСМ-нин 60 чылыгы турсааткан ыдыг дөвөштүгү фоточуртуктар делегейин эрттирерин комсомо. Тыва обкомунуң секретариаты, Тыва АССР-нин Кылтура министрствонун коллектив, автотранспорт эргелели болгаш Тыва АССР-нин Журналистер эвилеши шилтирилди.

Фоточуртуктар делегейин 60 чылдың октябрь 15-тен ноябрь 20-ге чөдөр чорудур. Делегейин орнанизастаарының кол сорулгаме чурук тыгтар бөлүмүрүнчү, клубтарынч баа азын-аңы кижилерин ажи-чорудулашса аиде-көйжөлдө, аңаа сонуургадык чөруулар чөруу болуу. Совет амал-тарынч сорултуг ажи-чөкөртө-рин, социалист чарышты чур-дыктарга көрүдөр, төрөн чө-риниң каас, чаржың, оң бай-лактарын, ажи үрөңк анык кижилеринч өрөөн-бөдөл талазы-биле байлакшыдың илере-ди.

Делегейге өк-кара база өңүг чуртуктарын кышар. Галчкөөл ачы матовал саазыңа парлал жанр талазы-биле аны-буру шынары эки болур чуркүлө саазының хөмчөзү 30x40 см-ден ээзөжөөг, 30x60 см-ден улактаас. Өңүг чуртуктарын хөмчөзү аңы-аңгы бооп болур. Чуртуктар артыңа: авторчүк фамилияң, адың, адазың, ойм, төртүтүңчө ачым, про-фессияң, адресиң, чуртуктуң

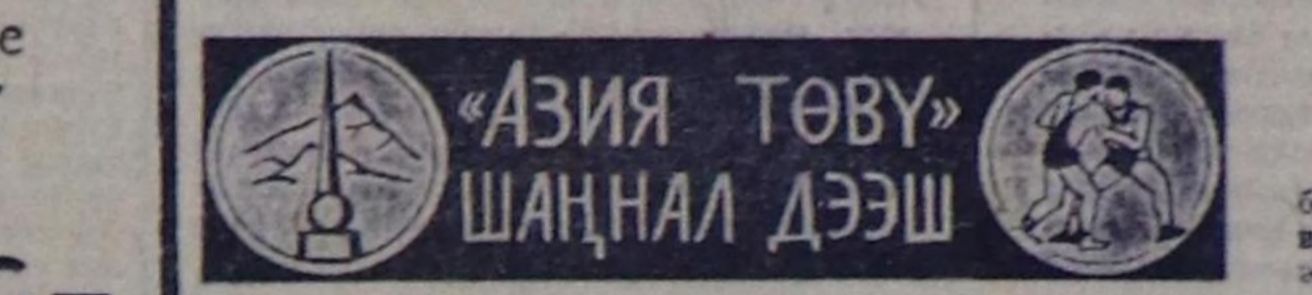
ХУУСААЗЫН УЗАТКАН

Анык ажилчылар дуга-йында эң ийи өчөр дөң көп-күрөтүң хуусаазың 1978 чыл-дың сентябрь 1-ге чөдөр уа-дырын шиптирлээ.

Анык ажилчының угаан-бодал амырларың оң күш-ажычым болгаш хөй-инит ажи-чорудулаштың аны-аңгы талааларын, мөө-ү чүүл-дөрип, күш-ажылга мөдөртө-дө илереди көрүдөр ужураут. Анык совет амалдарың, күш-ажык, ажилчың професси-яның романтикамың. Төрөн чуртка ынактыг, ажилчың чоргаарал — бо бөгүнү анаа көрүсөр, социалист чарыш-ка киржигениң илередр.

Кремльге болгаш «Аврора» крейсеринч чыгыга чуркык тырттырар эрген чөдөн алган мурачкы аныктарың төлө болгаш радио талазы-биле ли-тература портреттериң тургу-ларың көпкүрөтүң киржик-чилери сагыш салыр ужураут.

Оорларга уду «Шын» со-лунга үндүргөн материалдар-ны, чагааларың, чүдүдү деп көрбүшаан, бистер Алдан-Маадыр суурун чурттакыла-рың мурнуудал бо чагааны бивадивне. Чүтө дээрге бистең суурувустан мал оорлар чөрук ал-дээ үздөбөс. Ол ха-маан чөк, сөвхөтүң уауг асы-рып. Барыш-Хемчиктеп оорлар оораан. Сууруң чам-дык чурттакыларының матын Ан-Доурааткан келген маи-ялдык «айталдар» чүдүрөп алган. Оң эң бөсүк фаль-ты болза бо ызың явары айдя бөлү оорлар Ан-Доу-раактын маипазың мунуп ал-

Хостуг хурешке «Азия тө-вү» шаңнал дөш Бүтү-эни-ледик маргалдаам бистаң республиканың лабисыла-мыды ийи хун үрүлчүлөөш дооулган. Бо чыгы маргал-даага мержежалдыг мөгөлөр кой-биле киришениден чөри бүрүзүңе шаңналдыг чөр дөш ужураштылаар шыгымы болуп эртин. Ни-тизи-биле 70 ажи мөге ки-ришкен. Оларынч дөртөн сөз ССРЭ-нің спорт мастери болгаш аңаа кандидаттар бол-ган.

ССРЭ-нің Спорт комитеди-нің бөдөшанып бугаар 48, 52, 82 килограммга би-ри, ийги, үпү шаңналдыг чөрлерин алган мөгөлөргө ССРЭ-нің спорт мастери деп хундууң аты тысыр. Ы-чанган бо деналдөргө спорт-чу демисел көчүт чиде бол-ган.

Эң чык дөңдөп ийи спорт мастери, сөс спорт мастери-не кандидат күтүп ишөш-пөт. Республиканың «Спар-так» эки тура спорт бистаң-дөш тренери Сарык-оол Да-жи оң маргалдаага эки бе-леткегилиң көрүзүп, соду-луң оналгарып ууда-дараа ок-тан ап турган, 48 килограм-га тыва черде эртин турар бири Бүтү-эниле маргал-дааның чемпиону олган. Хостуг хурешке Сибирь зо-нашың бо чыдагы чемпиону. Тыва АССР-нің дам дакыр чемпиону спорт мастери Ва-лери Оюн-ийги. Талам райондан келген, өзүп оор таланттыг анык мөге спорт мастериң кандидат Алек-сандр Доржу үшү чөрлерин ээлзөнер.

52 килограмм дөңдөп ийи спорт мастери, тос кандидат чөрушкен. Маана Тогуду Аас ортумак шолозының баыка башкы Александр Кудан көрүп эки хурешки, бири чөри алган, «Спартак» эки тура спорт интигилди урутарының спорт шолозы-ның тренери, мастери кандидаттар Александр Чы-каш ууда киржи келген Ха-баровскиден келген Василий Сидоров 68 килограмма че-мпиинааш. Тыва АССР-нің шилдин команданың кө-жигиттери Кызыл райола «Шамбалыг», сөвхөтүң агро-ному Александр Могоуш ба-ле педагогика институтуну студентин Олег Оржан олар ийги, үшү чөрлерин алган-лар.

82 килограмм дөңдөп мөгөлөриң хурешке ССРЭ-нің спорт мастериң оң ады кандидаттар маргылаш. Спортчу демиселди түңгөли-де Хабаровск хоорайдан кел-ген мөгөлөр, ССРЭ-нің спорт мастериң кандидаттар Алек-сандр Рыбов, Николай Шеста-ков, Дамын Сурунов олар бири, ийги, үшү чөрлерин ээлзөнер.

Уаби: ССР-дө келген спорт мастери Виктор Черкашин 90 килограмма чөдөр мөгө-лөриң хурешке шылта-раан. Бистаң республиканың хөочу мөгөлөриң бизөөң, хостуг хурешке мастери кан-дидат Дамы Ооржак 100 ки-лограмма чөдөр дөңдөп мө-

ЧЕМПИОННАР ИЛЕРЭЭН

бак-оол биле Мөңгө Чадамба ийги, үшү шаңналдарың адилекчери болганар. 57 килограмма ССРЭ-нің спорт мастериң кандидаттар Сергей биле Маадыр Би-че-оол алышкылар эки хуреш-кениер, Сергей — чемпионааш, а Маадыр үшү чөри алган. Ийги чөри педагогика ин-ститутунуң студентин Алек-сандр Күжүгүт ээлзэн.

Россия Федерацияның ийи дакыр чемпиону, элзөд оолдар араның Совет Эвиле-линиң чемпиону Хабаровски-ниң күш-культура институту-нун башкысы, ССРЭ-нің спорт мастери Ефим Ефремов 62 килограмм дөңдөп мөгө-лөриң араның хурешкөң, бо-дунуң удууларың чыгарып чүптүзүп олган, бири чөри бөүрүлдө-биле үңгөн. Оң командда эки Николай Анаросов — ийги, бистаң чы-гыс чор чуртууус, Кызылдың педагогика институтуну студентин Александр Оюн үшү шаңналдарың адилекчери болганар.

Спортчу бөди-мергеялдин, байдал арга-дурдуулагы, маргалдаага

гөлөриң хурешке чемпио-нааш. Болуп эртен маргалдаага бистаң мөгөлөриңистен Са-рык-оол Дажи, Александр Доржу, Александр Кудан, Александр Чыбын-оол, Мөңгө Чадамба олар хостуг хуреш-ке ССРЭ-нің спорт мастериң нормамы күсөткөн мөгөлөр, мөгөлөриң эки хурешкени ССРЭ-нің спорт мастери команданың уауг тренери Михаил Оюн биле Болат Чөп-көп оларынч багыл аэс азылдааның түңгөли бол-дур.

В. ЧАДАМБА.

ЧУРУКТАРДА: 90 кило-грамма чөдөр дөңдөп бири чөри алган В. Черкашиниң тилелгени маргалдааның судьясы И. Хасановтуң айты-турары; 52 килограмма ша-налдыг чөрлерин алган, ССРЭ-нің спорт мастериң нормамы күсөткөн мөгөлөр (сөлагай талаамын) Алек-сандр Чыбын-оол, Александр Кудан, Мөңгө Чадамба олар.

Телевидение

Table with columns for date (ИЮНЬ 13-ТЕ), program name (БИРГИ ПРОГРАММА), and content details.

МОСКВАДАН

Table with columns for time (19.30-Медьдөр, 19.45-Чурук бүртүлдө), program name, and content details.

АГААР

Бөгүн республикага бүртөп, азыр, чамдык чөрлерге ды-мырдыл чыр. Барың чүк угааның шыгың халтын дүң-гөн сөкүндө 7-12 чамдык уе-лөрдө 13-18 метр чөдөр дымыр. Агаарың темпе-ратура 21-26, чамдык райо-нарда 41-46 градус чыгыр. Кызыл көкүт турар булут-тар, чагбас. Агаарың темпе-ратура 24-26 градус чыгып болур.

Редактор В. С. ШАРАВИН.

КИНО

ИЮНЬ 13-ТЕ «НАЙЫРАЛ»: «Айыма» 10.30, 12.10, 13.50, 15.30, 17.10, 18.50 20.30 шактарда. «ИОНЕР»: Кино чымылды 9.20 шакта, «Бузаоошкы» (2 серия), 10.40, 14.00, 20.00 шактарда. «Ынактык-амы-дыра» (2 сериялар) 17.20 шакта. «КАА-ХЕМ»: «Озорш» 15.00 шакта. «Петр хан араның канчар кадылдарыңың дуу-вылды чыга» 16.50, 18.40, 20.30 шактарда. «ВОСТОК»: «Катарың Блюмуң башкыларын ады-ры» 15.00, 16.50, 18.40, 20.30 шактарда. «ЧАЙЫ КИНОТЕАТРА»: «Кара хоорай» (2 сериялар) 15.00, 17.30, 20.00 шактарда.